

Lai grāmata tuvina mūs pilnībai!

Izglītības ministra prof. A. Tentēļa runa grāmata nedēļas atklāšanas aktā.

«Es novēlu trešai grāmatu nedēļai, nu pat kā atklātai, vislabāko izdošanos. Lai viņa tiešām grāmatu nestu katrā mājā, pie katra cilvēka.

Šī trešā grāmatu nedēļa ir atklāta ar sevišķu atribūtu, proti: labu un derīgu grāmatu nedēļa. Patiesībā katra grāmata vēlas sasniegt kaut ko derīgu, kaut ko labu: viena grib būt viscaur derīga, viņa grib izglīt, attīstīt savu lasītāju, grib sniegt zināšanas; otra grib tikai, lai lasītājs pavadītu lietderīgi laiku; ar trešo grāmatu grāmatas autors vai izdevējs grib nopelnīt sev dienīšu maiži, nemaz neprasot, vai lasītājam no tā kāds labums vai pat ļaunums, kas bieži gadās tā saucamā sēnalu literatūrā. Tā tad katra grāmata ir ar kādu labu nolūku, viņa grib noderēt. Jautājums paliek tikai, kam tas labums ceļas, kam viņa noder? Un te nu intereses var ļoti šķirties. Tāpēc vienmēr pie katras grāmatas lasītājam būtu jāprasa: qui bono?

Grāmata, bez šaubām, ir liels labums, to jau mēs šodien esam dzirdējuši, un tas ir tiesa. Laba grāmata no lasītāja viedokļa ir milžs draugs, kas vienmēr ir klāt, kuŗā katrā brīdī, agrā rīta stundā un vēlā vakara un nakts stundā, arī tad, kad ļaudis aizņemti savā ikdieniskā darbā. Vienmēr var ar viņu sarunāties, vienmēr var baudīt tās jaukumu un daiļumu, vienmēr tā var mūs mierināt un iepriecināt. Tā ir grāmatas priekšrocība: atveŗu viņu tad, kad man to vajaga. Laba grāmata tāpēc ir labs padomnieks visādās dzīves vajadzībās. Kad man vajaga labu padomnieku, labu padomu, atšķiru vajadzīgo lapas pusi un apmierinu

savu prasību, atkal neskatoties uz dienas vai nakts stundu. Grāmata man ir arī laika kavēklis. No grāmatas mācos. Cik grāmatu mēs neesam savā laikā zināšanu iegūšanas nolūkos izmācījušies. Grāmata arī mūsu bērniem noder, sniedz viņiem prieku, zināšanu un t. t.

Bet grāmata ir arī uzmācīga un patvarīga. Kur viņa tagad neiespiežas, kādu iestāžu funkcijas grāmata neizpilda! Bieži dzirdam studentus sakām: «Ko es iešu lekcijas klausīties, kad es to pašu varu grāmatās izlasīt.» Tā tad grāmata aizvieto profesoru. Grāmata izpilda savus paša pētījumus kaut kādā zinātnē un ļauj sarakstīt jaunu grāmatu bez paša pētīšanas. Grāmata nāk kā skolotājs mājā gan pie pieauguša, gan pusaudža un bērna, gan pie sirmgalvai. Daudzkārt viņa nāk skaļi brēkdama un lielīdamās: es tevi iemācīšu bez skolotāja sešos mēnešos, trijos mēnešos, divos un pat vienā. Nu, ko tad? Veselu valodu! Pie tam solās iemācīt pat tad, kad cilvēks nav dzirdējis nevienas dzīvas skaņas no mācāmas valodas. Grāmata solās iemācīt visu: ir dziedāšanu, ir spēlēšanu, arī pat domāšanu. Tikai par nozēlošanu šādām kļiedzošām grāmatām reti kad var ticēt, savu solījumu viņas nepilda un arī nevar pildīt, jo dzīvu skolotāju un dzīvu profesoru skolā un universitātē neviena grāmata nevar aizvieto un nav aizvietojuši. Pavisam cita lieta, ja skolā laba grāmata, prātīgs cilvēks vai labs skolotājs sadodas rokas, lai tad mācītu jauno paaudzi. Skolotājs būs mācāmās vielas tulkotājs, grāmata būs atbalsts tam, kas mācās. Grāmata dos iespē-

ju to vielu, ko skolotājs būs darijis saprotamu, skaidros un noteiktos formulējumos atkārtot. Šai ziņā neviena grāmata nav atsverama.

Redzat, cik dažādās attiecībās grāmata var nostāties pret savu lasītāju vai lietotāju. Mūsu visu uzdevums ir veicināt labu grāmatu, paturot neatlaidīgi acis lasītāju. Lasītājs jau nav grāmatas dēļ, bet gan otrādi. Autors arī strādā, paturēdams acu priekšā lasītāju, lai viņš dara savu darbu cik vien iespējams savam lasītājam noderīgu. Grāmatas izdevējs arī lai pirmā kārtā redz savā priekšā lasītāju, taču nevien jautājot: vai grāmata ies? Protams, tas ir arī vajadzīgs. Izdevējs jau var arī lasītāju iekārdināt ar glītu grāmatas ārieni, labu iekārtu un lētumu. Presei, sabiedrībai un arī valdībai vajadzētu stingrāk skatīties, ka iznāktu, tiktu ieteiktas, pielaistas un iegādātas tikai labas un derīgas grāmatas. Bet ja to mēģina darīt, tad tūlīt sauc: «Cenzūra!» Atgādina vecos krievu laikus, veco krievu laiku «cenzūru». Man tas dažkārt liecas dīvaini. Ja kontrolē gaļu tirgū, ja pārbauda ēdamās lietas: pienu, sviestu u. c., tad nevienam patērētājs nekliedz, bet gan priecājas, jo tā gādā, lai miesai būtu veselīga barība. Turpretim par veselīgu barību garam negrib ļaut rūpēties. Vai esam aizmirsuši, cik daudzkārt gars ir komplicētāks nekā miesa. Tālab arī mūsu dienās ir ieviesta mācības grāmatu pārbaudīšana. Katra grāmata iepriekš sīki jāpārbauda, cik tā noderīga skolai. Vai vielas izvēle atbilst skolas vajadzībām, vai tā nerunā pretim zinātnē, vai grāmata sarak-

stīta iegaumējot, iedomājot pedagogiskās prasības, un cik tālu viss tas veicina pilsonisku un valstisku audzināšanu.

Bez tam vēl skatās, lai mācības grāmata būtu glīta, kas ieaudzētu skolniekā labu gaumi, būtu jo lēta, kas lielā mērā mūsu dienās sasniegts pateicoties izdevējiem. Dažas grāmatas pie līdzīgas kvalitātes paletinātas par 30—40% un pat vēl vairāk. Vēl mums jāgādā, ka grāmata būtu izturīga. Līdz šim ir parasts laist skolā tikai brošētas grāmatas, ne iesietas. Mēs visi esam bijuši liecinieki, cik ātri brošētas grāmatas bojājas, un jo biežāks vāka papīrs, jo ātrāk. Vai tiešām nevarētu laist pārdošanā tikai iesietas grāmatas. Priekš kāpa tā bija. Un ko maksātu tāds iesējums? To tad varētu arī kārtīgi aplikt ar papīru un grāmata būtu daudz ilgāki glīta un neapvainotu bērna gaumi.

Tā esmu pārgājis pie skolas grāmatām. Par to jūs mani atvainosiet kā izglītības resora vadītāju. Mans slēgums būtu šāds. Grāmatu ražojot jāievēro krietnā lasītāja intereses. It īpaša vērība piegriežama skolu mācības grāmatām, lai tās būtu labas, derīgas, glītas, izturīgas un lētas. Ja autori un izdevēji to ievēros, un lasītāji neaizmirsīs aizstāvēt savas dibinātās prasības, tad grāmata kļūs arvien vairāk par mīļāko draugu un arvien vairāk viņa iegūs lasītājus. Lai tad viņas iet tautā, lai izglīto prātu, lai attīsta cilvēka gara visdziļākās un viskrietnākās spējas, dod mums padomu dažādās dzīves vajadzībās un tuvina mūs pilnībai. To vajaga mūsu tautai, to vajaga mūsu Latvijai.»